

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ОПОДАТКУВАННЯ ЯК ОСНОВИ ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

© 2016 НАЙДЕНКО О. Є., ЄНІНА-БЕРЕЗОВСЬКА А. О.

УДК 338.24:333.02

Найденко О. Є., Єніна-Березовська А. О. Обґрунтування принципів оподаткування як основи зростання конкурентоспроможності економіки країни

Метою статті є дослідження принципів оподаткування як основи зростання конкурентоспроможності економіки країни. Досліджується становлення, еволюція, закріплення принципів у вітчизняному законодавстві. Обґрунтовано, що податкова система кожної країни має базуватися на основних принципах, що будуть описувати основні правила, характеристики та пріоритетні напрямки податкового регулювання в країні. Виявлено, що для злагодженої та ефективної роботи податкової системи держави необхідна реалізація основних, закріплених на законодавчому рівні, принципів побудови податкової системи. Зауважено, що податки є одним із головних чинників впливу на конкурентоспроможність економіки країни. Виявлено місце України серед інших країн світу в міжнародних рейтингах, що відображають конкурентоспроможність держави. Доведено, що підвищити конкурентоспроможність економіки та покращити позиції в рейтингах можливо за умови реалізації принципів законності, стабільності, соціальної справедливості, стимулювання підприємницької, інноваційної та інвестиційної активності, податкової децентралізації.

Ключові слова: оподаткування, податкова система, принципи побудови податкової системи, принципи оподаткування, конкурентоспроможність країни, інвестиційно-інноваційна діяльність, міжнародні рейтинги.

Рис.: 6. **Табл.:** 9. **Бібл.:** 36.

Найденко Олексій Євгенович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри оподаткування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: oleksii.naidenko@hneu.net

Єніна-Березовська Анастасія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри оподаткування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: anastasiyaenina1308@gmail.com

УДК 338.24:333.02

UDC 338.24:333.02

Найденко А. Е., Єніна-Березовская А. А. Обоснование принципов налогообложения как основы повышения конкурентоспособности экономики страны

Naydenko O. Ye., Yenina-Berezovska A. O. Substantiation of Principles of Taxation as the Basis for Increasing Competitiveness of the National Economy

Целью статьи является исследование принципов налогообложения как основы увеличения конкурентоспособности экономики страны. Исследуется их становление, эволюция, закрепление в отечественном законодательстве. Обосновано, что налоговая система каждой страны должна базироваться на основных принципах, которые будут описывать основные правила, характеристики и приоритетные направления налогового регулирования в стране. Выведено, что для слаженной и эффективной работы налоговой системы государства необходима реализация основных, закреплённых на законодательном уровне, принципов построения налоговой системы. Отмечено, что налоги являются одним из главных факторов влияния на конкурентоспособность экономики страны. Выведено место Украины среди других стран мира в международных рейтингах, отражающих конкурентоспособность государства. Доказано, что повысить конкурентоспособность экономики и улучшить позиции в рейтингах возможно при условии реализации принципов законности, стабильности, социальной справедливости, стимулирования предпринимательской, инновационной и инвестиционной активности, налоговой децентрализации.

The article is aimed at studying the principles of taxation as the basis for increasing competitiveness of economy of country. Their emergence, evolution, enshrining in the domestic legislation have been examined. It has been substantiated that the tax system of each country should be based on the fundamental principles that will describe the basic rules, characteristics and priorities of tax regulation in the country. It is found that, for the coherent and efficient operation of a public tax system, it is necessary to implement the basic, enshrined at the legislative level, principles of building a tax system. It has been specified that taxes are one of the main factors of influence on competitiveness of the economy of the country. The Ukraine's place among other countries in the international rankings, reflecting competitiveness of the State, has been identified. It has been proven that increasing competitiveness of economy and improving its position in the rankings may be subject to implementation of the principles such as the rule of law, stability, social justice, promoting entrepreneurship, innovation and investment activity, fiscal decentralization.

Ключевые слова: налогообложение, налоговая система, принципы построения налоговой системы, принципы налогообложения, конкурентоспособность страны, инвестиционно-инновационная деятельность, международные рейтинги.

Keywords: taxation, tax system, principles of building a tax system, principles of taxation, competitiveness of country, investment and innovation activity, international rankings.

Рис.: 6. **Табл.:** 9. **Библ.:** 36.

Fig.: 6. **Tabl.:** 9. **Bibl.:** 36.

Найденко Алексей Евгеньевич – кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой налогообложения, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: oleksii.naidenko@hneu.net

Єніна-Березовская Анастасія Александрівна – кандидат экономических наук, доцент кафедры налогообложения, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: anastasiyaenina1308@gmail.com

Naydenko Oleksii Ye. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Taxation, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: oleksii.naidenko@hneu.net

Yenina-Berezovska Anastasiia O. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Taxation, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: anastasiyaenina1308@gmail.com

Конкурентоспроможність економіки країни залежить від впливу багатьох чинників. Одним із головних чинників впливу на конкурентоспроможність економіки країни є податки. На думку авторів, саме в оподаткуванні існує значна кількість невирішених проблем, які заважають економіці країни бути конкурентоспроможною, що і підтверджується даними індексу глобальної конкурентоспроможності (табл. 1).

Таблиця 1

Місце України за показником «Індекс глобальної конкурентоспроможності» (ІГК) [11]

Рейтинг за роки	Значення ІГК	Місце України в рейтингу
2010–2011	3,90	89
2011–2012	4,00	82
2012–2013	4,14	73
2013–2014	4,05	84
2014–2015	4,10	76
2015–2016	4,03	79
2016–2017	4,00	85

Певним проривом можна вважати показник 2012–2013 рр., коли Україна досягла найвищого значення ІГК (4,14), але подальші проблеми економічного характеру не дозволили покращити цей результат, і за останні роки спостерігається тенденція до зниження ІГК до рівня 4,00. Очолює даний рейтинг Швейцарія з показником 5,8 (за даними ІГК за 2016–2017 рр.).

Базисним питанням, яке має бути вирішено перш за все, є визначення принципів, на яких має будуватися система оподаткування України, оскільки саме за показником «оподаткування» Україна займає одне з найнижчих місць в рейтингу Doing Business (за даними рейтингу 2016 р. Україна займала 107 місце, у 2015 р. – 106 місце) [32]. Підвищення рейтингу України (у 2010 р. – 181 місце в рейтингу) пояснюється прийняттям Податкового кодексу України та зменшенням кількості податків, які мають сплачувати платники податків. Разом із тим, процес виконання платниками податків свого податкового обов'язку залишився доволі складним.

Податкова система кожної країни має базуватися на основних принципах, що будуть описувати основні правила, характеристики та пріоритетні напрямки податкового регулювання в країні.

В економічних та фінансових словниках [20] термін «принцип» (від лат. *principium* – початок, основа) розуміється як «1. Основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.». «2. Основний закон якої-небудь точної науки».

З точки зору філософії [21] принцип – «це основна ідея, що пронизує наскрізь ту чи іншу концепцію або життєву позицію».

Принципи оподаткування – «загальні вимоги, яким повинна відповідати податкова система» [29].

Не зважаючи на те, що засновником принципів оподаткування справедливо вважається А. Сміт [22], який у 1776 р. узагальнив чотири загальні принципи

оподаткування (справедливість, визначеність, зручність, економія), перші спроби розробки правил оподаткування були зроблені В. Мірабо-старшим в 1756 р. у творі «Друг людей» [35], де було наведено правило вправного справляння податків. У 1757 р. Ф. Кене в праці «Податки» сформулював дві основні думки про податки, які разом з тим складно назвати принципами оподаткування [13].

Проблеми формулювання принципів оподаткування також розглядали в своїх працях М. Тургенев [26], який у 1818 р. сформулював п'ять основних правил справляння податків; Ж. Б. Сей у 1828 р. навів п'ять основних принципів оподаткування [23]; А. Вагнер у 1880 р. обґрунтував 9 принципів оподаткування та поділив їх на чотири групи [36].

Із сучасних економістів проблеми принципів оподаткування розглядали Іванов Ю. Б. [10], Крисоватий А. І. [12], Соколовська А. М. [18; 25], Андрущенко В. Л. [3], Вишневський В. П. [17], Швабій К. І. [31].

Але в їх роботах недостатньо повно було обґрунтовано принципи побудови та призначення системи оподаткування в Україні, особливо в умовах перманентних податкових реформ українського податкового законодавства.

Тому метою даної статті є обґрунтування принципів оподаткування як основи зростання конкурентоспроможності економіки країни.

За часи незалежності в українській податковій системі існували принципи побудови та призначення системи оподаткування [2], на зміну яким, з прийняттям Податкового кодексу України [1], прийшли принципи побудови податкового законодавства (табл. 2).

Якщо поглянути на зміст принципів оподаткування в Україні, то, на думку авторів, найбільш зміст податкової системи України відображали принципи, наведені в Законі України «Про систему оподаткування». Хоча слід визнати, що деякі принципи побудови податкового законодавства, наведені в Податковому кодексі України, мають право на існування (наприклад, принцип презумпції правомірності рішень платника податків).

У країнах колишнього СРСР існують власні підходи до побудови принципів оподаткування (табл. 3).

Враховуючи досвід України та країн колишнього СРСР, автори вважають, що українська система оподаткування має будуватися на таких принципах.

1. Законність. Принцип, який не було передбачено ні Законом України «Про систему оподаткування», ні Податковим кодексом України. Але, на думку авторів, цей принцип має бути базовим принципом системи оподаткування, оскільки система оподаткування має бути побудована в рамках діючого законодавства та не вступати у протиріччя з іншими законодавчими та нормативно-правовими актами. Даний принцип має на увазі метод державного управління та точне й неухильне виконання усіма суб'єктами податкових відносин нормативних розпоряджень у результаті правового регулювання. До принципу законності можна віднести правотворчу діяльність та діяльність у сфері реалізації правових норм.

Принципи оподаткування в українському податковому законодавстві

За Законом України «Про систему оподаткування»	За Податковим кодексом України	Коментарі
1	2	3
1. Стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції	Відсутній	У Податковому кодексі відсутні стимули інноваційної активності, що не зацікавлює суб'єктів підприємництва до збільшення витрат на інновації
2. Стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності	Відсутній	У Податковому кодексі відсутні стимули інвестиційної активності для суб'єктів господарювання України та іноземних інвесторів
3. Обов'язковість	1. Загальність	Сутність принципів майже однакова, але принцип «обов'язковість» більше відображає зміст вимог до платників податків
4. Рівнозначність і пропорційність	Відсутній	Даний принцип звужує можливості держави щодо оподаткування в першу чергу юридичних осіб (особливо за прогресивною шкалою), тому відсутність цього принципу в Податковому кодексі доволі логічна
5. Рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації	2. Рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації	У Податковому кодексі більш детально розкрито сутність принципу, а сам принцип не змінено
6. Соціальна справедливість	3. Соціальна справедливість	Принцип в обох законодавчих актах, не зважаючи на різні трактування, майже не реалізується, оскільки в Україні відсутній реальний неоподатковуваний мінімум доходів громадян
7. Стабільність	4. Стабільність	Даний принцип в обох законодавчих актах порушується, оскільки зміни до податкового законодавства носять перманентний характер
8. Економічна обґрунтованість	5. Економічність	Безумовно, встановлення податків залежить від економічної ситуації в країні та має постійно враховувати зміни макроекономічних показників
9. Рівномірність сплати	6. Рівномірність та зручність сплати	Практика оподаткування показує, що принцип не реалізується в основному через наявність авансових платежів, що є «податковим нонсенсом», оскільки сплата йде не за результат діяльності, а за можливість його отримати
10. Компетенція	Відсутній	Даний принцип має бути видозмінено, оскільки Україна взяла шлях на децентралізацію, і тому не тільки Верховна Рада України може мати податкові повноваження, але й органи місцевого самоврядування
11. Єдиний підхід	7. Єдиний підхід	Забезпечення єдиного підходу до побудови системи оподаткування має стати одним із ключових завдань податкової реформи в Україні
12. Доступність	Відсутній	Наслідки відсутності даного принципу в Податковому кодексі України можна побачити в кількості запитань, на які постійно відповідають Міністерство фінансів України та органи ДФС різного рівня

1	2	3
Відсутній	8. Невідворотність настання визначеної законом відповідальності	Наявність даного принципу пояснюється необхідністю попередження платників податків щодо наслідків їх неправомірних дій у сфері оподаткування
Відсутній	9. Фіскальна достатність	Даний принцип може бути виключено, оскільки його сутність значною мірою перетинається зі змістом принципу «економічність»
Відсутній	10. Нейтральність оподаткування	Даний принцип може бути виключено, оскільки так чи інакше податки впливають на конкурентоспроможність суб'єктів господарювання
Відсутній	11. Презумпція правомірності рішень платника податку	Принцип, який підтверджує незрозумілість українського податкового законодавства, оскільки передбачає різне трактування однієї норми законодавства

Джерело: складено на основі [1, 2].

Таблиця 3

Принципи оподаткування в країнах колишнього СРСР [24]

Країна	Принципи оподаткування																		
	Обов'язковість	Загальність	Справедливість	Визначеність	Рівність	Законність	Презумпційність	Недискримінаційність	Обґрунтованість	Стабільність	Єдність	Стимулювання	Доступність	Гласність	Ефективність	Рівномірність	Компетентність	Пропорційність	Нейтральність
Азербайджан	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-
Вірменія	-	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Білорусь	+	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Грузія	+	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Казахстан	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Киргизстан	+	-	+	+	-	+	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Молдова	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	+
Таджикистан	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Російська Федерація	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Туркменістан	+	+	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Узбекистан	+	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

У сфері правотворчої діяльності з питань оподаткування законність полягає у дотриманні основних базових положень, принципів, традицій, вимог підготовки, прийняття та введення у дію законів, нормативно-правових актів та змін до них. А недотримання зазначених вимог призводить до неналежності нормативно-правового акту, його оспорюваності, протиріччю з іншими законами та дозволяє вимагати його відміни. У сфері реалізації правових норм в оподаткуванні законність передбачає неухильне виконання законів та нормативно-правових актів усіма суб'єктами податкових правовідносин, і державою також, з метою недопущення порушень подат-

кового законодавства та ухилення від сплати податків. Частково даний принцип знайшов своє відображення в інших принципах, що закріплені у ПККУ.

2. Обов'язковість – кожна особа (платник податку) зобов'язана сплачувати податкові зобов'язання у випадку виникнення податкового обов'язку. Таке визначення даного принципу дозволить уникнути суперечностей щодо практики застосування податкових пільг, оскільки у випадку застосування податкових пільг (наприклад, у вигляді повного звільнення від оподаткування), податковий обов'язок щодо обчислення, декларування та/або сплати податку чи збору може бути припинено.

3. Рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до платників податків (зборів) при визначенні податкового обов'язку щодо обчислення, декларування та/або сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім осіб, які мають право на податкові пільги. Таке визначення дозволить не порушувати принцип, якщо мова буде йти про осіб, у яких не виникає податковий обов'язок у зв'язку з правом на податкову пільгу.

4. Соціальна справедливість – забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених і соціально незахищених верств населення шляхом запровадження економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі доходи. Реформа індивідуального прибуткового оподаткування громадян 2003 р. (перехід від прогресивного до пропорційного оподаткування доходів фізичних осіб), яка мала на меті збільшити питому вагу податкових надходжень від податку на доходи фізичних осіб, не привела до бажаного результату.

Автори підтримують точку зору провідних фахівців з оподаткування щодо необхідності запровадження неоподаткованого мінімуму. Так, А. Соколовська вважає, що «економічним змістом неоподаткованого мінімуму має бути відповідність його прожитковому мінімуму» [19].

На думку Ю. Іванова, «в сучасному європейському оподаткуванні, в якому превалюють прогресивні шкали, неоподатковуваний мінімум є невід'ємним атрибутом прибуткового податку, проте форми його застосування в різних країнах не однакові» [10].

А. Крисоватий вважає, що «сума податкової соціальної пільги при ПДФО не повинна бути менше, ніж законодавчо встановлений прожитковий мінімум» [12].

У рамках реформування Податкового кодексу України 2014 р. було передбачено запровадження однієї з шести моделей індивідуального прибуткового оподаткування громадян, більшість з яких передбачали застосування неоподаткованого мінімуму доходів громадян (на рівні мінімальної заробітної плати) та застосування диференційованих ставок податку

на доходи фізичних осіб. Але жодна з моделей так і не була впроваджена в податкове законодавство України.

Більше того, протягом 2014–2015 рр. в Україні справлявся податок з пенсій, що є грубим порушенням принципу соціальної справедливості.

5. Економічна обґрунтованість та доцільність – встановлення податків і зборів (обов'язкових платежів) на підставі показників розвитку національної економіки з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його доходами. Запроваджуючи податки, держава має на меті за рахунок них зменшити дефіцит бюджету (рис. 1) (наприклад, податок на пенсії) чи відшукати нові джерела фінансування деяких сфер (військовий збір).

Відсутність в Україні Концепції розвитку системи оподаткування призводить до ручного управління процесами оподаткування. При цьому в умовах кризи ставки деяких податків не зменшуються, а, навпаки, підвищуються (наприклад, акцизний податок).

6. Стабільність – «зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року» [2].

Головним недоліком системи оподаткування є постійне порушення Верховною Радою України норм пп. 4.1.9 Податкового кодексу України. Котрий рік існування Податкового кодексу більшість змін у системі оподаткування приймаються наприкінці грудня і набувають чинності з 1 січня наступного року.

За роки існування до Податкового кодексу України було внесено велика кількість змін (майже 100 змін), причому деякі з них суперечили одна одній (рис. 2).

Податкове законодавство України носить складний, не завжди зрозумілий характер, а головне – воно доволі нестабільне. Зміни носять перманентний характер, що не дозволяє суб'єктам господарювання своєчасно адаптуватися до таких змін. І це, по-перше, негативно позначається на взаємовідносинах платників податків з контролюючими органами (через виникаючі суперечки по незрозумілих нормах податкового законодавства), по-друге, призводить до зменшення показників діяль-

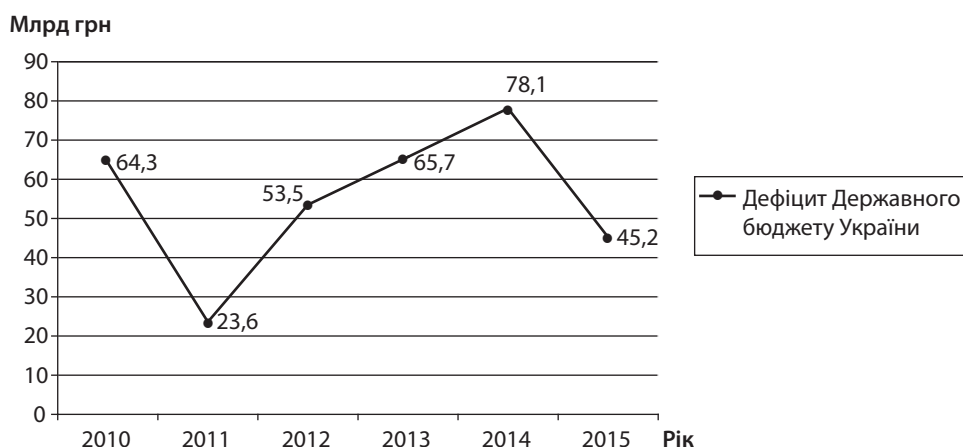

Рис. 1. Дефіцит Державного бюджету України в 2010–2015 рр. [4]

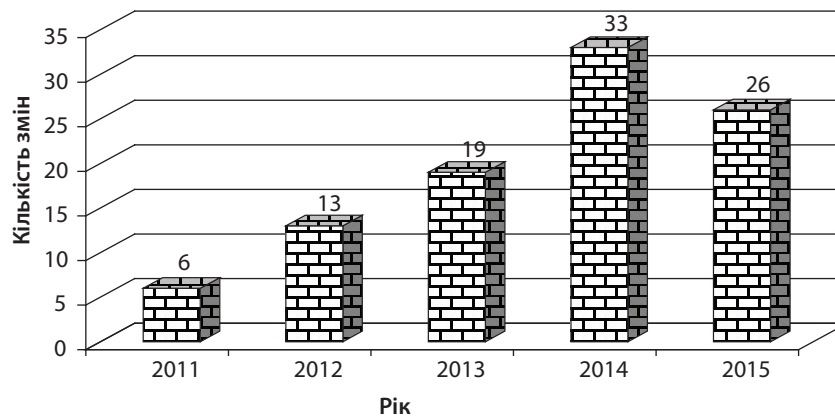

Рис. 2. Зміни до Податкового кодексу України протягом 2011–2015 рр.

ності суб'єктів господарювання. За 2015 р. план по надходженню податку на прибуток до Зведеного бюджету країни було виконано на 94,2%, а 26,3% підприємств України отримали збитки, що призвело до отримання від'ємного фінансового результату до оподаткування на рівні 340100,3 млн грн (за цей самий період 2014 р. сума збитку складала 523587 млн грн) (табл. 4).

У рамках реалізації даного принципу в Україні має бути введено мораторій на внесення змін до податкового законодавства хоча б на один рік.

7. Рівномірність сплати – «встановлення строків сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування витрат» [2]. У рамках даного принципу слід передбачити також заборону авансових платежів за податковими зобов'язаннями з боку юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

8. Єдиний підхід – «визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку» [2]. На сьогоднішній день далеко не по всіх податках і зборах у Податковому кодексі України приписані всі елементи податків та зборів (наприклад, за туристичним збором відсутній об'єкт оподаткування).

9. Зручність та доступність – забезпечення зручності та доступності податкового законодавства; простоти обчислення та сплати податків та зборів.

Не зважаючи на багато досягнень у цій сфері стосовно організації роботи Центрів обслуговування платників податків, залишається чимало проблем, пов'язаних з простотою та доступністю податкового законодавства, що призводить до його порушень з боку платників податків.

Система податкового адміністрування та контролю в Україні поки що відрізняється від системи, побудованої в країнах ЄС, а головною відмінністю є те, що в країнах ЄС головний акцент в податковому адмініструванні та контролі робиться на роботу з неплатниками податків з метою чіткого роз'яснення норм податкового законодавства та попередження можливих його порушень у випадках, коли особи заважають стати платниками податків [14]. В Україні, на жаль, таким особам не приділяється достатньо уваги. Робота органів ДФС України зосереджується навколо платників податків, які свідомо та самостійно реєструються в установленому порядку.

Система податкового адміністрування та контролю в Україні здебільшого носить каральний характер. Хоча за останні роки зменшилася кількість податкових перевірок платників податків, але сума донарахувань за підсумками податкових перевірок значно збільшується (рис. 3, рис. 4).

Це свідчить про незрозумілість для платників податків норм податкового законодавства, що призводить до виникнення спірних питань, які платники податків намагаються вирішити шляхом звернення до податкових органів (рис. 5).

10. Гласність – право на отримання контролюючими органами від платників податків податкової інформації; право платників податків отримувати інформацію щодо виконання ними податкового обов'язку та інформації щодо використання державою коштів, отриманих у вигляді податків та зборів.

Однією з проблем, яка обтяжує роботу контролюючих органів, є масово-роз'яснювальна робота, пов'язана з відповідями на запити платників податків, щодо

Таблиця 4

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування за 2011–2015 рр., млн грн [6]

Показник	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Фінансовий результат до оподаткування	122210	101884,7	29283,2	-523587,0	-340100,3
Відсоток прибуткових підприємств	65,1	64,5	65,9	66,3	73,7
Відсоток збиткових підприємств	34,9	35,5	34,1	33,7	26,3

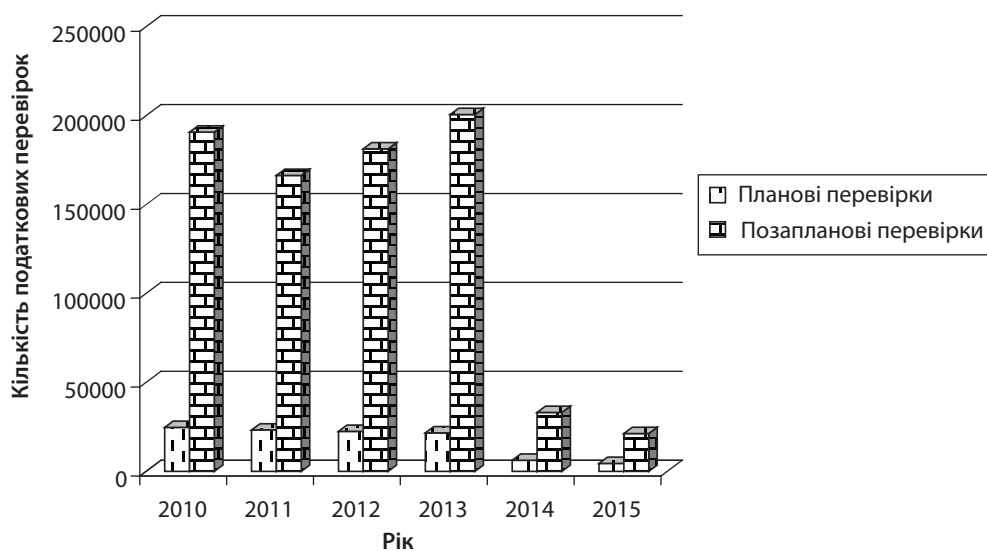

Рис. 3. Кількість податкових перевірок [8]

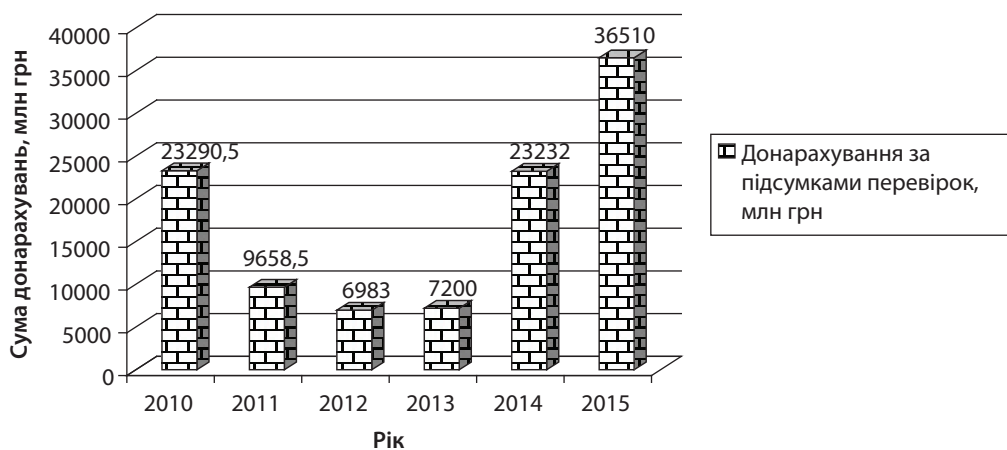

Рис. 4. Донорахування за підсумками податкових перевірок [8]

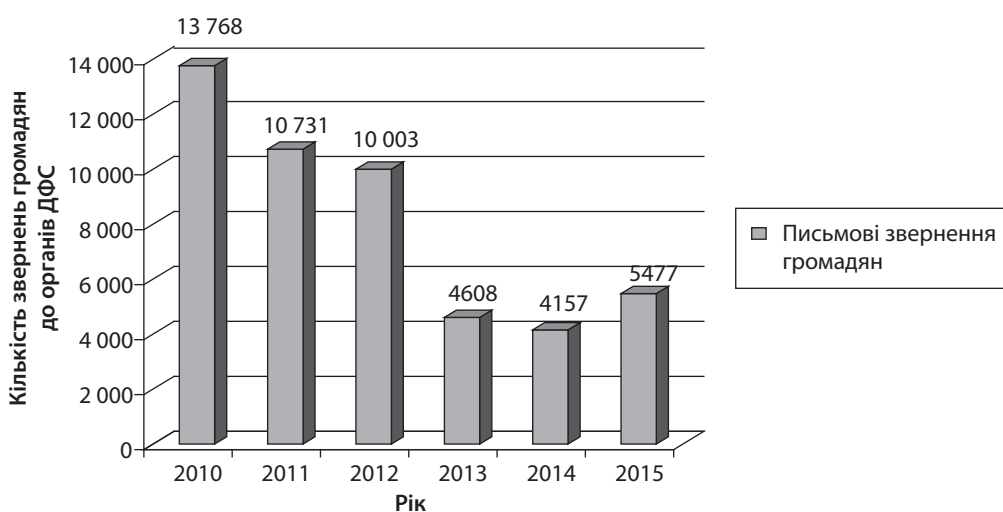

Рис. 5. Кількість звернень громадян до контролюючих органів у сфері оподаткування [8]

інформації, яка наведена у Звіті про результати роботи Державної фіскальної служби України (в регіональному розрізі). У зв'язку з цим пропонується Звіт про результати роботи органів ДФС викладати в публічному інтернет-просторі для зменшення витрат часу працівників ДФС щодо відповіді на запити платників податків.

11. Невідворотність настання визначеної законом відповідальності в разі порушення податкового законодавства з боку платника податків та контролюючих органів. Він означає, що будь яка особа, що порушила законодавство у сфері оподаткування, повинна понести відповідальність (фінансову, адміністративну або кримінальну). За своєю суттю він конкретизує принцип законності у сфері реалізації правових норм. Він має на меті попереджувальну та стримуючу дії. Відповідальність можна розглядати як застосування державою заходів примусу до винуватої особи за вчинене правопорушення. Суттєвою проблемою недотримання зазначеного принципу тягне за собою настання таких негативних наслідків, як звикання та послаблення нетерпимості у суб'єктів підприємництва до правопорушень. Реалізація принципу невідворотності настання визначеної законом відповідальності вимагає серйозних зусиль від органів виконавчої влади та повинна чітко відповідати принципу законності, згідно з яким, кожна особа, що скоїла правопорушення або злочин, має бути притягнута до відповідальності.

12. Презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу. У першу чергу даний принцип підтверджує незрозумілість та двоякість українського податкового законодавства, оскільки передбачає різне трактування однієї норми закону. Застосування на практиці зазначеного принципу являє собою захист прав платника податків, тобто у разі спірних питань та конфлікту інтересів з посадовими особами контролюючих органів при рівних аргументах і фактах перевага повинна віддаватися саме платнику податків. Тобто, цей принцип є потужним інструментом для суб'єктів господарювання, враховуючи те, що українське податкове законодавство переповнене протиріччями, які використовуються платниками податків як лазівки з метою мінімізації сплати податків.

13. Дотримання прав платника податків. Хоча цей принцип і не зазначено в ПКУ, автори вважають його наявність необхідною умовою життєдіяльності сучасного демократичного суспільства. Суть даного принципу полягає в тому, що кожен платник податків, чий права, на його думку, порушено, має право звернутися зі скаргою до компетентних органів влади, у тому числі до судових, з метою здійснення заходів щодо захисту своїх законних прав та інтересів. Реалізація принципу дотримання прав платників податків є складовою принципу законності у сфері реалізації правових норм в оподатку-

ванні. Крім того, це основний з принципів гарантованих Конституцією України та Міжнародними пактами та конвенціями. У сфері оподаткування його можна розглядати як дотримання прав платника податків на повагу, на отримання інформації, право на представництво та захист інтересів, особисту недоторканність, невтручання в його особисте життя, недоторканість приватної власності, право на оскарження дій та бездіяльності посадових осіб контролюючих органів, право на тайну кореспонденції, телефонних переговорів та інших посягань та його честь та ділову репутацію, право на збереження його конфіденційної інформації, комерційної та банківської таємниці та інші. Окремі складові дотримання прав платника податків, зазначені у ПКУ, а саме – у ст. 17 «Права платників податків».

14. Стимулювання підприємницької виробничої діяльності, інвестиційної та інноваційної активності. Протягом існування Податкового кодексу України питання підтримки інноваційної активності суб'єктів підприємництва підіймалися неодноразово. Але, на жаль, до якихось конкретних змін у податковому законодавстві справа не дійшла.

За даними Глобального Інноваційного Індексу (*The Global Innovation Index*), Україна посідає 64 місце (у 2014 році – 63 місце) [27].

Проблема низького місця України в рейтингу пов'язана з недосконалим законодавством щодо підтримки інноваційної активності (зокрема відсутні податкові стимули). Хоча на саміті G-20 у Хуанчжоу було проголошено, що одним із пріоритетних напрямком розвитку G-20 має стати «Будівництво інноваційної, здорової, взаємопов'язаної та інклюзивної світової економіки» [5].

В Україні велика кількість застарілих основних засобів, технології виробництва продукції не відповідають стандартам ЄС, держава недостатньо інвестує коштів в інновації, що реально відображає сьогодні незацікавленість держави в підтримці інноваційного розвитку в Україні (*табл. 5*).

Як бачимо з *табл. 5*, у 2014 р. показник питомої ваги витрат на інновації був нижчим за Україну тільки в Румунії, та дещо вищий у Латвії. У 2015 р. показник в Україні знизився до 0,62 % [30].

Слід відмітити також (*табл. 6*) значне скорочення витрат держави на проведення наукових і науково-технічних робіт у 2014 р. (показник нижчий за показник 2012 р.).

Крім того, Україна (на відміну від країн ЄС) зовсім не використовує можливостей фінансування наукових і науково-технічних робіт за рахунок коштів приватного неприбуткового сектора. В Україні цей показник дорівнює нулю, тоді як в країнах ЄС, Японії та Південній Кореї становить 1% [30].

Система оподаткування в Україні, на жаль, практично не стимулює іноземних інвесторів вкладати кошти в українську економіку. Однак слід відмітити (*табл. 7*) збільшення витрат держави на інвестиційні проекти.

Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у промисловості залишалися власні кошти підприємств та організацій.

Таблиця 5

Питома вага витрат на інновації у ВВП, % [33]

Країна	Рік					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ЄС-28	1,94	1,93	1,97	2,01	2,03	2,03
Болгарія	0,51	0,59	0,55	0,62	0,65	0,80
Естонія	1,4	1,58	2,34	2,16	1,71	1,44
Іспанія	1,35	1,35	1,32	1,27	1,26	1,23
Латвія	0,45	0,6	0,7	0,66	0,61	0,69
Литва	0,83	0,78	0,9	0,9	0,95	1,01
Німеччина	2,73	2,72	2,8	2,88	2,83	2,87
Польща	0,67	0,72	0,75	0,89	0,87	0,94
Румунія	0,46	0,45	0,49	0,48	0,39	0,38
Словаччина	0,47	0,62	0,67	0,81	0,83	0,89
Угорщина	1,14	1,15	1,2	1,27	1,40	1,37
Чеська Республіка	1,3	1,34	1,56	1,79	1,91	2,00
Україна	0,86	0,83	0,74	0,75	0,70	0,66

Таблиця 6

Динаміка фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт в Україні, тис. грн [16]

Джерела фінансування, тис. грн	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Усього	8995893,9	9591349,5	10558480,1	11161064,4	10320327,9
Кошти бюджету	3750968,6	3912770,3	4774619,9	4826809,3	4088390,6
Власні кошти підприємств	872033,7	841780,3	1121251,4	1466605,9	1927807,3
Кошти замовників підприємств та організацій України	1961174,5	2285889,8	2458386,7	2306564,7	2152435,2
Кошти замовників іноземних держав	2315863,6	2478091,2	2044961,9	2411500,5	2041013,1
Кошти інших джерел	47549,9	55914,9	136575,3	128938,8	87993,9

Таблиця 7

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за 2010–2015 рр., млн грн [7]

Інвестиції	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	251154,3
у т. ч. за рахунок:						
коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6114,5
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	12423,2
власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	169257,9
кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	18299,5
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	7834,8
коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	30283,2
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6941,2

Стан капітальних інвестицій за видами промислової діяльності свідчить про глибоку інвестиційну кризу в Україні (табл. 8).

Не зважаючи на існуючі проблеми в стимулюванні інвестиційного розвитку, за даними рейтингу інвестиційної привабливості *International Business Compass*,

Україна у 2015 р. піднялася на 20 позицій та посіла 89 місце в рейтингу [28].

Як і в питанні підтримки інноваційного розвитку, стимулювання інвестиційної привабливості економіки теж знаходиться на неналежному рівні. У зв'язку зі спадом у світовій економіці, зниженням основних показни-

Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності [7]

Галузь	Освоєно (використано) капітальних інвестицій у січні – грудні 2015 р.			Довідково: січень – грудень 2014 р. у % до січня – грудня 2013 р.
	млн грн	у % до		
		загального обсягу	січня – грудня 2014 р.	
Промисловість	84168,0	100,0	80,1	74,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	17246,3	20,5	73,9	73,4
Переробна промисловість	44563,1	52,9	86,3	79,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	12653,0	15,0	75,9	78,3
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	916,1	1,1	135,9	105,5
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	3542,2	4,2	150,0	62,0
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	671,2	0,8	90,2	74,3
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1830,7	2,2	72,3	68,7
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1628,6	1,9	91,0	119,7
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	3560,5	4,2	83,1	76,2
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування	12503,4	14,9	83,5	89,9
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	383,8	0,5	130,7	80,7
Виробництво електричного устаткування	768,9	0,9	99,3	66,3
Виробництво машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань	1879,6	2,2	74,1	72,6

ків макроекономічного розвитку більшість країн світу не зацікавлені сьогодні вкладати інвестиції в економіку України, про що свідчить зниження у 2015 р. прямих іноземних інвестицій в економіку України до 43,6 млрд дол. (з 45,9 млрд дол. у 2014 р.) [9]. Проблема низького місця України в рейтингу пов'язана з недосконалим законодавством щодо підтримки інвестиційної активності (зокрема відсутні податкові стимули).

15. Податкова децентралізація – можливість органів місцевого самоврядування в рамках своїх повноважень встановлювати елементи податків та зборів, а в деяких випадках впроваджувати власні податки та збори.

У розвинутих країнах місцеве самоврядування, як правило, є найважливішим елементом системи державного управління. Органи місцевого самоврядування в розвинутих країнах, на відміну від України, можуть дійсно впливати на соціально-економічний розвиток регіону.

Саме тому реформування системи місцевого самоврядування є важливим завданням, виконання якого дозволить органам місцевого самоврядування отримувати додаткові кошти (у вигляді податкових надходжень) для забезпечення фінансової автономії регіону.

Сьогодні видатки місцевого самоврядування в Україні складають 13,5% ВВП, тоді як середній показник

у ЄС – 24% (серед країн ЄС найвищі показники у Данії – 54,6%, Швеції – 44,3%, Ірландії – 40,1%) [15].

Порівняно з деякими країнами ЄС Україна займає найнижчі місця відносно питомої ваги місцевих податків і зборів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів. Так, цей показник в Австрії становить 72%, Франції – 48%, Німеччини – 40%, Англії – 38% [15].

Роль місцевих бюджетів у формуванні дохідної частини Зведеного бюджету України поступово зменшується, і у 2015 р. показник склав 18,4% (рис. 6).

Крім того, питома вага надходжень місцевих податків та зборів у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України є нижчою, ніж у багатьох країн ЄС (табл. 9).

ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду авторами обґрунтовано принципи, на яких має будуватися система оподаткування в Україні. Основними з них мають стати принципи законності, стабільності, соціальної справедливості, стимулювання підприємницької, інноваційної та інвестиційної активності, податкової децентралізації.

Реалізація цих принципів на практиці, а не тільки на папері, має дозволити Україні підвищити конкурентоспроможність економіки та покращити свої позиції в міжнародних рейтингах.

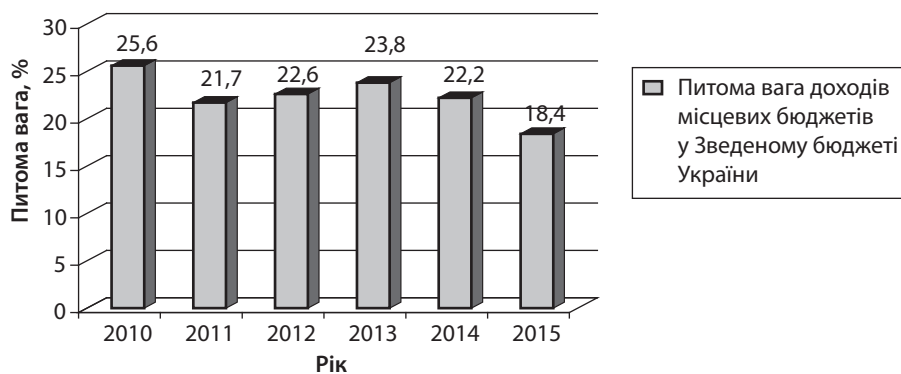

Рис. 6. Питома вага доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України [4]

Таблиця 9

Питома вага місцевих податків і зборів в загальних податкових надходженнях країн Європи [34]

Країна	Питома вага	Країна	Питома вага
Австрія	12,0	Литва	10,2
Бельгія	5,3	Ісландія	26,6
Болгарія	3,0	Люксембург	4,7
Кіпр	1,4	Мальта	0,2
Чехія	13,9	Нідерланди	3,8
Данія	26,7	Польща	12,4
Естонія	13,3	Португалія	6,5
Фінляндія	23,3	Румунія	3,8
Франція	12,5	Словаччина	10,4
Німеччина	7,7	Словенія	10,8
Греція	0,7	Іспанія	9,5
Угорщина	6,5	Швеція	34,3
Ірландія	3,5	Великобританія	4,8
Італія	15,0	Норвегія	12,3
Латвія	19,7	Україна	5,8

Напрямами наступних досліджень має стати гармонізація принципів оподаткування в Україні та країнах ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755-VI. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
2. Закон про систему оподаткування від 25.06.1991 року № 1251-XII (зі змінами і доповненнями). URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12
3. Андрущенко В. Л. Принципи оподаткування та їх протипоставлення. Збірник наукових праць Міжрегіональної фінансово-юридичної академії. Серія: економіка, право. 2011. № 1(1). С. 30–37. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znrifuua/2011_1/Andrushenko%20V.L..pdf
4. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2015 рік. URL: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_I1%D0%86_2015_Monitoring_ukr.pdf
5. В Китае стартует саммит G20. URL: http://forbes.net.ua/news/1420697-v-kitae-startuet-sammit-g20

6. Економічна статистика. Діяльність підприємств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0315_u.htm

7. Економічна статистика. Капітальні інвестиції. Експрес-випуск. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ibd/iokjf/iokjf_u10-13_bez.htm

8. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2015 рік. URL: http://sfs.gov.ua/diyalnist/plani-ta-zviti-roboti-/

9. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2015 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

10. **Иванов Ю. Б.** Налогообложение доходов физических лиц: проблемы реформирования регулирующих механизмов социального характера // В кн.: Налогообложение: проблемы науки и практики – 2006: монография. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. С. 157–175.

11. Индекс глобальной конкурентоспособности. URL: http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info

12. **Крисоватый А. И.** Моделирование векторов реформирования налоговой политики // В кн.: Налогообложение: проблемы науки и практики – 2006: монография. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. С. 90–108.

13. **Кене Ф., Тюрго А. Р. Ж., Дюпон де Немур П. С.** Фи-зиократы: Избранные экономические произведения. Москва: ЭКСМО, 2008. 1200 с.

14. Міжнародний досвід: адміністрування податків в Європі та в Україні. URL: http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiyadps-ukraini/povidomlenia_/2012_povidomlenia-modernizatsia/print-59283.html

15. **Молодченко Т. Г.** Оподаткування нерухомості як основа фінансової незалежності місцевих бюджетів. URL: http://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/viewFile/1133/1065

16. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

17. **Вишневський В. П.** Оподаткування в емерджентній економіці: теоретичні засади і напрями політики: монографія/ НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2012. 128 с.

18. **Соколовська А. М.** Основи теорії податків: навч. посіб. Київ: Кондор, 2010. 326 с.

19. **Соколовська А. М.** Податкова система держави: теорія і практика становлення. Київ: Знання-прес, 2004. 241 с.

20. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: http://sum.in.ua/s/pryncyp

21. **Матюхіна О. А., Сластенко Є. Ф., Ягодзінський С. М.** Словник філософських термінів. URL: http://sophia.nau.edu.ua/2010-07-29-11-48-45/2010-07-29-11-51-27/162-2010-08-06-20-34-17?format=pdf

22. **Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва: Ламартис, 2014. 776 с.

23. **Сэй Ж. Б.** Трактат по политической экономии. Москва: Дело, 2000.

24. Столяров В. Ф., Музиченко О. В. Принципи оподаткування в національних податкових системах країн з транзитивними економіками. *Ефективна економіка*. 2010. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=253>

25. Майбуров И. А., Соколовская А. М. Теория налогообложения: учебник. Москва: Юнити-Дана, 2011. 591 с.

26. Тургенев Н. И. Опыт теории налогов. С.-Петербург: Типография Н. Греча. 1818. 372 с.

27. Україна у глобальних рейтингах: підсумки 2015 року. URL: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/story/>

28. Україна за рік піднялася на 20 позицій в рейтингу інвестиційної привабливості International Business Compass (оновлено 27.02.2016). URL: <http://news.finance.ua/ua/news-/370116/ukrayina-za-rik-pidnyalasya-na-20-pozytsij-v-rejtyngu-investytsijnoyi-pryvablvosti-international-business-compass>

29. Фінансово-економічний словник. Принципи оподаткування. URL: http://www.ivt.me.ru/uk/glossary/financial-uk/prived-prog/printsiipi_opodatkuвання.html

30. Фінансування наукових досліджень в Україні та світі (оновлено 16.08.2016). URL: <http://edclub.com.ua/analitika/finansuvannya-naukovykh-doslidzen-v-ukrayini-ta-sviti>

31. Швабій К. І. Принципи та критерії оподаткування доходів населення. Науковий вісник Національного університету ДПС України. Серія: економіка, право. 2009. № 3 (46). С. 97–103. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvnudpsu/2009_3/2009_3_Shvabiy.pdf

32. Doing Business. URL: <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine>

33. Gross domestic expenditure on R&D (GERD). URL: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_20&plugin=1

34. Taxation Trends In The European Union' 2015. URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2015/report.pdf

35. Victor de Riqueti, marquis de Mirabeau. L'Ami Des Hommes, ou Traité de la Population. Hambourg: Chretien Hérold, 1756–1762, vol. 6. 524 p.

36. Wagner A. Finanzwissenschaft: Th. Gebühren Und Allgemeine Steuerlehre. Nabu Press, 2011. 854 p.

REFERENCES

Andrushchenko, V. L. "Pryntsyropy opodatkuвання ta yikh protypostavlennia" [Principles of taxation and their pretpostavljenje]. Zbirnyk naukovykh prats Mizhrehionalnoi finansovo-iurydychnoi akademii. Serii: ekonomika, pravo. http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znpyfyua/2011_1/Andrushchenko%20V.L.pdf

"Biudzhetnyi monitorynh. Analiz vykonannya biudzhetu za 2015 rik" [Budget monitoring. Analysis of budget execution in 2015]. http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202015/KV_II%D0%86_2015_Monitoring_ukr.pdf

Doing Business. <http://russian.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine>

"Ekonomichna statystyka. Diialnist pidpriemstv" [Economic statistics. The activities of enterprises]. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_0315_u.htm

"Ekonomichna statystyka. Kapitalni investytsii. Ekspres-vypusk" [Economic statistics. Capital investment. Express edition]. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ibd/iokjff/iokjff_u10-13_bez.htm

"Finansovo-ekonomichnyi slovnyk. Pryntsyropy opodatkuвання" [Financial and economic dictionary. Principles of taxation]. http://www.ivt.me.ru/uk/glossary/financial-uk/prived-prog/printsiipi_opodatkuвання.html

"Finansuvannya naukovykh doslidzen v Ukraini ta sviti (onovleno 16.08.2016)" [Financing of scientific researches in Ukraine and abroad (updated 16.08.2016)]. <http://edclub.com.ua/analitika/finansuvannya-naukovykh-doslidzen-v-ukrayini-ta-sviti>

Gross domestic expenditure on R&D (GERD). http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_20&plugin=1

"Investytsii zovnishnyoeconomichnoi diialnosti u 2015 rotsi" [Investments of foreign economic activity in 2015]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Ivanov, Yu. B. "Nalogooblozheniye dokhodov fizicheskikh lits: problemy reformirovaniya reguliruyushchikh mekhanizmov sotsialnogo kharaktera" [The income taxation of individuals: problems of reforming the regulatory mechanisms of a social nature]. In *Nalogooblozheniye: problemy nauki i praktiki – 2006*, 157-175. Kharkiv: INZHEK, 2006.

"Indeks globalnoy konkurentosposobnosti" [The global competitiveness index]. <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>

Krisovatyy, A. I. "Modelirovaniye vektorov reformirovaniya nalogovoy politiki" [The modeling of the vectors of reforming tax policy]. In *Nalogooblozheniye: problemy nauki i praktiki – 2006*, 90-108. Kharkiv: INZHEK, 2006.

Kene, F., Tiurgo, A. R. Zh., and Diupon de Nemur, P. S. *Fiz-iokraty: Izbrannyye ekonomicheskyye proizvedeniya* [The physiocrats: Selected economic work]. Moscow: EKSMO, 2008.

[Legal Act of Ukraine] (1991). zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12

[Legal Act of Ukraine] (2010). zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

Matiukhina, O. A., Slastenko, Ye. F., and Yahodzinskiy, S. M. "Slovnyk filosofskiykh terminiv" [A dictionary of philosophical terms]. <http://sophia.nau.edu.ua/2010-07-29-11-48-45/2010-07-29-11-51-27/162-2010-08-06-20-34-17?format=pdf>

Mayburov, I. A., and Sokolovskaya, A. M. *Teoriya nalogooblozheniya* [The theory of taxation]. Moscow: Yuniti-Dana, 2011.

"Mizhnarodnyi dosvid: administruvannya podatkov v Yevropi ta v Ukraini" [International experience: tax administration in Europe and in Ukraine]. http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/povidomlenia_/2012_povidomlenia-modernizatsia/print-59283.html

Molodchenko, T. H. "Opodatkuвання nerukhomosti yak osnova finansovoi nezalezhnosti mistsevykh biudzhetiv" [Taxation of real estate as a basis of financial independence of local budgets]. <http://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/viewFile/1133/1065>

"Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini. Statystychniy zbirnyk" [Scientific and innovation activity in Ukraine. Statistical compendium]. https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

"Slovnyk ukrainskoi movy. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk (1970-1980)" [Dictionary of the Ukrainian language. Academic explanatory dictionary (1970-1980)]. <http://sum.in.ua/s/pryncyp>

Smit, A. *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov* [An inquiry into the nature and causes of the wealth of Nations]. Moscow: Lamartis, 2014.

Sey, Zh. B. *Traktat po politicheskoy ekonomii* [A treatise on political economy]. Moscow: Delo, 2000.

Stoliarov, V. F., and Muzychenko, O. V. "Pryntsyropy opodatkuвання v natsionalnykh podatkovykh systemakh krain z tranzitivnyimi ekonomikamy" [Principles of taxation in the national tax systems of the countries with economies transitivity]. *Efektynna ekonomika*. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=253>

Sokolovska, A. M. *Osnovy teorii podatkov* [Fundamentals of the theory of taxes]. Kyiv: Kondor, 2010.

Shvabii, K. I. "Pryntsyropy ta kryterii opodatkuвання dokhodiv naseleenniya" [Principles and criteria of taxation of incomes]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy*. Serii: ekonomika, pravo. http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvnudpsu/2009_3/2009_3_Shvabiy.pdf

Sokolovska, A. M. *Podatkova sistema derzhavy: teoriya i praktika stanovlennia* [The tax system of the state: the theory and practice of formation]. Kyiv: Znannia-pres, 2004.

Turgenev, N. I. *Opyt teorii nalogov* [The experience of the theory of taxes]. St. Petersburg: Tipografiya N. Grecha, 1818.

Taxation Trends In The European Union' 2015. http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2015/report.pdf

"Ukraina za rik pidnialasia na 20 pozysii v reitynhu investytsiinoi pryvablyvosti International Business Compass (onovleno 27.02.2016)" [Ukraine for the year climbed 20 positions in the ranking of investment attractiveness of the International Business Compass (updated 27.02.2016)]. <http://news.finance.ua/ua/news/-/370116/ukrayina-za-rik-pidnyalasya-na-20-pozysij-v-rejtyngu-investytsijnoyi-pryvablyvosti-international-business-compass>

"Ukraina u hlobalnykh reitynhakh: pidsumky 2015 roku" [Ukraine in the global rankings: end of 2015]. <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating/story/>

"V Kitae startuet sammit G20" [In China, the start of the G20 summit]. <http://forbes.net.ua/news/1420697-v-kitae-startuet-sammit-g20>

Vyshnevskiy, V. P. *Opodatkuvannia v emerdzhentnii ekonomitsi: teoretychni zasady i napriamy polityky* [Net emergenti Economics: a theoretical framework and policy directions]. Donetsk, 2012.

Victor de Riqueti, marquis de Mirabeau. *L'Ami Des Hommes, ou Traite de la Population*. Vol. 6. Hambourg: Chretien Herold, 1756-1762.

Wagner, A. *Finanzwissenschaft: Th. Gebuhren Und Allgemeine Steuerlehre*: Nabu Press, 2011.

"Zvit pro vykonannia Planu roboty Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy na 2015 rik" [A report on the implementation of the work Plan of the State fiscal service of Ukraine for 2015]. <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/>

УДК 330.3

ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ

© 2016 КОВТУНЕНКО К. В., НЕСТЕРЕНКО О. В.

УДК 330.3

**Ковтуненко К. В., Нестеренко О. В. Фінансування діяльності вітчизняних підприємств в сучасних умовах:
види та особливості структури джерел**

У статті розглянуто види та особливості структури джерел фінансування діяльності вітчизняних підприємств; перераховано види джерел фінансування компаній, різновиди банківських кредитів; проведено аналіз капітальних інвестицій в основний капітал підприємств за джерелами фінансування; досліджено структуру кредитно-інвестиційного портфеля комерційних банків і проаналізовано інформацію про короткострокові банківські кредити з економічних напрямів. Встановлено ризики, що заважають підприємствам отримати банківський кредит, і причини уповільнення кредитування. Надано пропозиції щодо вибору ефективних джерел фінансування підприємства.

Ключові слова: структура джерел фінансування діяльності вітчизняних підприємств, власні кошти, банківське кредитування.

Табл.: 3. **Бібл.:** 13.

Ковтуненко Ксенія Валеріївна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: dmitrij-kovtunenکو@yandex.ru

Нестеренко Ольга Володимирівна – аспірантка кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: art-ov2008@yandex.ru

УДК 330.3

UDC 330.3

**Ковтуненко К. В., Нестеренко О. В. Финансирование деятельности
отечественных предприятий в современных условиях:
виды и особенности структуры источников**

В статье рассмотрены виды и особенности структуры источников финансирования деятельности отечественных предприятий; перечислены виды источников финансирования компаний, разновидности банковских кредитов; проведен анализ капитальных инвестиций в основной капитал предприятий по источникам финансирования; исследована структура кредитно-инвестиционного портфеля коммерческих банков и проанализирована информация о краткосрочных банковских кредитах по экономическим направлениям. Выявлен ряд рисков, мешающих предприятиям получить банковский кредит, и причины замедления кредитования. Даны предложения по выбору эффективных источников финансирования предприятия.

Ключевые слова: структура источников финансирования деятельности отечественных предприятий, собственные средства, банковское кредитование.

Табл.: 3. **Библ.:** 13.

Ковтуненко Ксенія Валеріївна – доктор економічних наук, доцент, завідувачка кафедрою менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: dmitrij-kovtunenکو@yandex.ru

Нестеренко Ольга Володимирівна – аспірантка кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (пр. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: art-ov2008@yandex.ru

**Kovtunenکو K. V., Nesterenko O. V. Financing the Activities
of Domestic Enterprises in the Current Conditions: Types and Features
of the Structure of Sources**

The article considers types and features of the structure of sources for financing domestic enterprises; types of sources for financing companies and varieties of bank loans are listed; an analysis of capital investments in fixed capital of enterprises by sources of financing has been carried out; structure of the credit and investment portfolio of commercial banks has been examined, and information on short-term bank loans by economic directions has been analyzed. A number of risks that hinder enterprises in receiving a bank loan together with reasons for slowing down the loaning have been identified. Some suggestions for choosing efficient sources for financing enterprises have been provided.

Keywords: structure of sources for financing domestic enterprises, own funds, bank lending.

Tabl.: 3. **Bibl.:** 13.

Kovtunenکو Kseniia V. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Management of Foreign Economic and Innovative Activity, Odessa National Polytechnic University (1 Shevchenka Ave., Odessa, 65044, Ukraine)

E-mail: dmitrij-kovtunenکو@yandex.ru

Nesterenko Olga V. – Postgraduate Student of the Department of Management of Foreign Economic and Innovative Activity, Odessa National Polytechnic University (1 Shevchenka Ave., Odessa, 65044, Ukraine)

E-mail: art-ov2008@yandex.ru